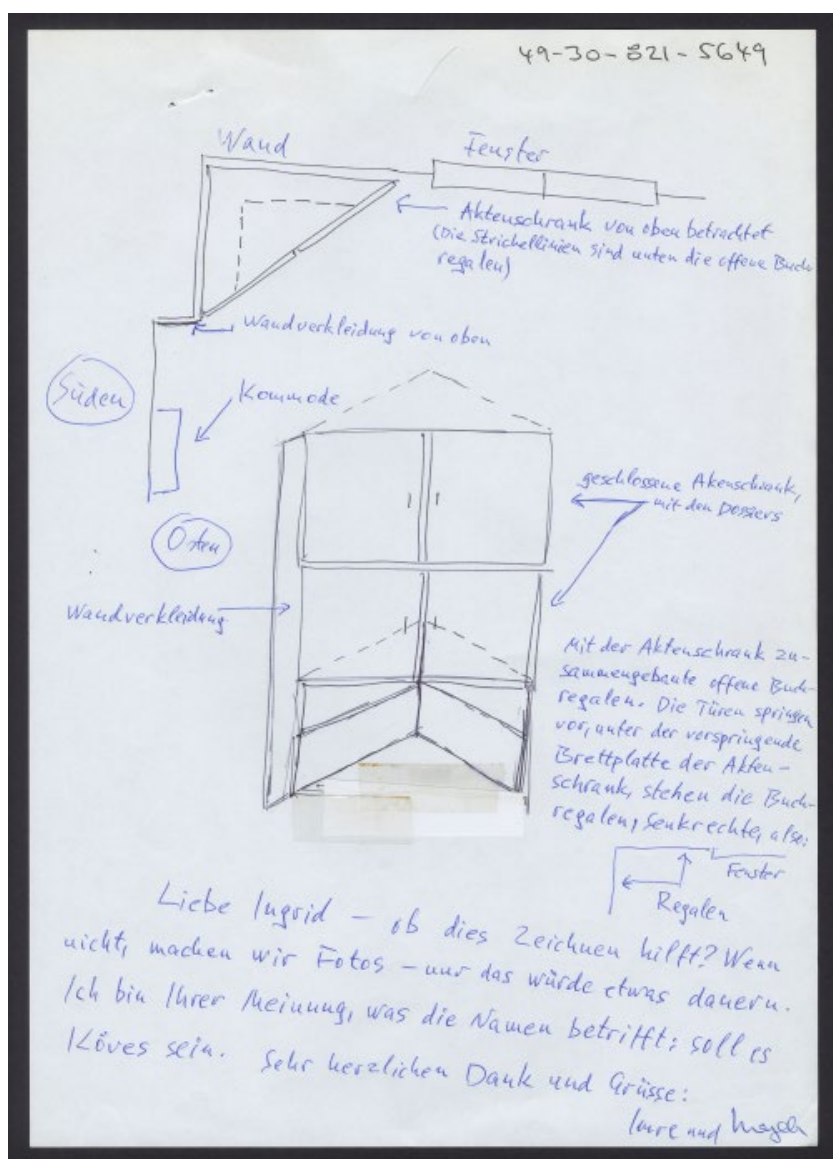

Újdonságok az archívumból

„...segít ez a rajz?” Németnyelvű fordítások nyomai Kertész Imre hagyatékában

A Kertész-hagyatékot bővítő új anyagok egyike, az író saját kezű rajza budapesti lakásának bútorzatáról, példaszerűen jelzi a németnyelvű fordítások jelentőségét, amelyek 1992-től a Rowohlt és a Suhrkamp kiadónál jelentek meg. A dokumentum jól mutatja, mennyire szoros volt az együttműködés az író németországi kiadóival, fordítóival és szerkesztőivel.

Kertész rajza budapesti lakásáról; 1996 Március 21-én küldött fax Ingrid Krügernek, német szerkesztőjének
Fénykép: Akademie der Künste, Berlin

A Berliini Művészeti Akadémia Archívumában őrzött Kertész-hagyaték, amely kéziratokat, gépiratokat, személyes dokumentumokat, levelezést, recenziókat és fotókat tartalmaz, jelentősen gyarapodott a 2016. március 31-én elhunyt író halála óta. Az újonnan beérkezett anyagok egyike egy vázlat: az író saját kezű, magyarázatokkal ellátott rajza, amely a Török utcai lakás részletét vázolja fel a berendezési tárgyakkal együtt. A rajzot Kertész szemmel láthatóan spontán készítette, különösebb művészi ambíció nélkül, németnyelvű szerkesztője számára. A Berlinbe faxolt vázlat azért is figyelmet érdemel, mivel önmagán túlmutat. Az életmű lényeges és a hagyatékban sokrétűen dokumentált részére irányítja a figyelmet: a művek német nyelvű fordításaira.

A műfordítás – ez a fáradságos, igényes és ugyanakkor kevésbé látványos tevékenység, amely nélkül aligha létezne világirodalom – biztosította Kertész Imre megélhetését is hosszú éveken keresztül. Az író az 1980-as évektől foglalkozott német nyelvű irodalmi és filozófiai művek magyarra fordításával, miközben saját művein is dolgozott. Az általa fordított szerzők közé tartozik nem csak Friedrich Nietzsche, Sigmund Freud, Elias Canetti, Tankred Dorst vagy Peter Härtling, hanem Walter E. Richartz is. Richartz németül 1976-ban megjelent *Büroromanja*, amely Kertész Imre fordításában az *Irodaregény* (1981) címet kapta, az egyszerű irodai alkalmazott mindennapjainak egyhangúságát ábrázolja, a személyiség felőrlődését a bürokratikus gépezetben. A német író irodaszerekről és -bútorokról adott leírásai kétségtelenül nyomot hagytak Kertész *Kudarcán*, amelyen 1976 óta dolgozott a fordítással párhuzamosan. A *Kudarcban* Kertész Richartz leltárjegyzéket imitáló stílusában aprólékosan bemutatja egy író („az öreg”) egyhangú környezetét, a 28 m²-es garzonlakását, amelyet „aránylag lakályos ketrec”-nek nevez.

A *Kudarc* ide vágó részleteinek németre fordítása feltehetőleg komoly kihívás elé állította a fordítót és a szerkesztőt. A lakás és a bútorzat aprólékos leírásának megértéséhez szemléltető anyagra volt szükség.

Az öreg az iratszekrény előtt állt. [...] Aligha kerülhetjük el, hogy e ponton szót ne ejtsünk erről az iratszekrényről.

Ezen iratszekrény ama sarkos könyvszekrény közvetlen utóda volt, amelynek két szára az utcai oldalával nyugatnak forduló szoba délnyugati sarkát foglalta el, pontosan a déli-északi hosszirányú ablakfelület déli szegélyétől a sarokig, valamint a kelet-nyugati hosszirányú fal mentén elhelyezett sublóttól úgyszintén a sarokig húzódván, nyugat felé, a falnak egy kb. 120 cm. hosszúságú kitüremkedése mellett, mely kitüremkedés rendeltetését senki soha tisztázni nem tudta, s amelyet egy ragasztott falemez (mintegy a könyvszekrény tartozéka) borított (mintegy szégyenlősen) (s feltűnően rossz ragasztással) ha nem is egészen a mennyezetig, de a könyvszekrény – vagyis úgy jó 2 m. – teljes magasságában.

(Kertész Imre: *A kudarc*, 1988, 5–6.)

A Kertész-művek igényes németnyelvű fordításai alapozták meg az író nemzetközi hírnevét. A *Sorstalanság* első német fordítása *Mensch ohne Schicksal* címmel ugyan már 1990-ben megjelent a Rütten & Loening kiadásában, a berlini fal leomlása és az újraegyesítés forgatagában azonban visszhangtalan maradt. A közönségsikert a *Kaddis a meg nem született gyermekért* német kiadása hozta meg 1992-ben az újonnan alapított Rowohlt Berlin kiadónál. Kertész művei ezután sorra jelentek meg német fordításban. Különösen nagy érdeklődés övezte a *Sorstalanság* újabb fordítását Christina Virágh tolmácsolásában, amely 1996-ban látott napvilágot németül *Roman eines Schicksallosen* címmel. Német fordításban a szerző későbbi művei is sikert arattak, így a Magyarországon 1988-ban megjelent *A Kudarc*, amely németül 1999-ben *Fiasko* címen vált ismertté.

Az Akadémia Archívumában őrzött anyag ezt a Kertész Imre és németnyelvű kiadói, fordítói és szerkesztői közötti tartós, eredményes és sikeres együttműködést –amely nélkül a 2002-es Nobel-díj sem lett volna elképzelhető – dokumentálja bőséges anyaggal – többek között egy, a regényszöveget illusztráló rajzzal.

[Madácsi-Laube Katalin](#), Literaturarchiv